

УДК 378.6.147:[02:070](477.411)

Тетяна Поліщук,
старший викладач кафедри бібліотекознавства
та інформології Інституту журналістики
Київського університету імені Бориса Грінченка

Практико-орієнтований підхід у викладанні дисципліни "Бібліотечна журналістика" в Університеті Грінченка

На основі аналізу викладання дисципліни "Бібліотечна журналістика" в Київському університеті імені Бориса Грінченка досліджено аспекти впровадження практико-орієнтованого підходу в професійну підготовку студентів спеціальності 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа".

Ключові слова: професійна підготовка, практико-орієнтоване навчання, бібліотечна журналістика, бібліотечний журналіст, новітні медіа, засоби масової інформації, медіаграмотність

Постановка проблеми. Постійне ускладнення сучасних технологій і розширення меж інформаційного простору спонукає студентів опановувати медіаграмотність та різноманітні медіапрактики. Розвиток вищої професійної освіти в Україні тісно пов'язаний із роботодавцем та потребами ринку праці. Якісна практична підготовка є запорукою конкурентоспроможності фахівців, що актуалізує орієнтованість закладів вищої освіти (ЗВО) на здатність випускників до реалізації набутих компетенцій у майбутній діяльності. Після ухвалення Закону України "Про вищу освіту" (2014) у Київському університеті імені Бориса Грінченка відбувається впровадження нових освітніх програм на основі практико-орієнтованого навчання, а отже вважаємо за доцільне репрезентувати перші результати [10]. Програми, основу яких становлять принципи компетентнісного підходу, було використано для формування навчальних планів, робочих навчальних програм, оскільки комунікаційні компетенції, що їх набувають у межах спеціальності "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа", надзвичайно важливі як чинник розвитку професійного потенціалу майбутніх фахівців бібліотечної сфери.

Вагоме значення має бібліотечна журналістика як новий напрям діяльності в системі масової комунікації. Бібліотеки дедалі активніше використовують новітні канали поширення інформації та співпрацюють із засобами масової комунікації (ЗМК). Зміни соціальних функцій бібліотечних установ та формування інформаційного суспільства підвищують вимоги до галузі й підготовки кадрів, котрі мають вільно орієнтуватися у багатовимірному інформаційному просторі. Нині бібліотечна журналістика як окрема дисципліна входить до навчальних планів багатьох вітчизняних ЗВО, зокрема й Університету Грінченка. В межах курсу студенти опановують журналістські стандарти, навчаються критично осмислювати значний обсяг інформації, який продукують різноманітні медіа, самостійно створювати медіапродукти тощо.

Актуальність дослідження. Українські бібліотеки активно впроваджують новітні інформаційні технології та розширюють власне медіасередовище, що потребує відповідного рівня кваліфікації співробітників. Пропорційно до трансформації сфери підготовки бібліотекарів, розширюються й межі їхньої професійної поведінки. Дослідження напрямів сучасної бібліотечної освіти на прикладі викладання дисципліни "Бібліотечна журналістика" є актуальним, оскільки дає змогу проаналізувати аспекти підготовки конкурентоспроможних кадрів бібліотечно-інформаційної галузі, орієнтованих на потреби сучасного ринку. Навчальний процес відбувається в межах практико-орієнтованого підходу, реалізацію якого забезпечують Центри компетенцій Київського університету імені Бориса Грінченка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Практико-орієнтованому підходу присвячено праці вітчизняних і зарубіжних учених О. Бірченко, Н. Житник, Г. Ковальчук, Є.-М. Поста, Т. Пушкарьової та ін. Особливості впровадження практико-орієнтованого підходу та формування професійної компетентності за допомогою засобів практико-орієнтованого навчання у майбутніх бакалаврів реклами і зв'язків з громадськістю Київського університету імені Бориса Грінченка досліджує Г. Горбенко [3]. Науковці розглядають практико-орієнтований підхід як базовий компонент процесу підготовки фахівців на основі поєднання навчальної та професійної діяльності студентів і формування базових компетенцій.

Термін "медіакомпетентність" становить предмет дослідження Л. Найдьонової, Г. Онкович та ін. Стан і перспективи розвитку інформаційних та комунікаційних компетентностей у бібліотечній освіті вивчали О. Воскобойнікова-Гузєва [1], Т. Новацька [9], В. Сошинська [11]. Розвитку бібліотечної журналістики приділили увагу Л. Глазунова [2], О. Косачова [5; 6], О. Мар'їна [7], В. Струнгар [12], Р. Ріжко [13] та ін. Серед актуальної тематики — співпраця бібліотек із

новітніми медіа, бібліотечні блоги, "Школа бібліотечного журналіста", підвищення медіаграмотності бібліотечних фахівців тощо.

Мета статті — здійснити аналітичний огляд та аналіз шляхів розвитку бібліотечної освіти в Україні на основі практико-орієнтованого підходу в межах вивчення дисципліни "Бібліотечна журналістика"; висвітлити аспекти формування медіакомпетентності майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Для досягнення мети виконано такі *завдання*:

— визначено основні напрями й форми бібліотечної журналістики;

— проаналізовано теоретичні засади й практичні аспекти створення журналістського продукту під час вивчення дисципліни "Бібліотечна журналістика";

— узагальнено основні результати впровадження бібліотечної журналістики в навчальний план спеціальності "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа".

Методи дослідження. У статті використано такі наукові методи: аналізу, комунікативний, системний та порівняльний підходи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна бібліотека розширює спектр діяльності, пов'язаної з медіасередовищем, що поліпшує взаємодію з користувачами, спрощує доступ до знань і впливає на позитивний імідж установи. Одним із перспективних напрямів роботи є бібліотечна журналістика. Впровадження цього курсу в навчальний процес студентів спеціальності "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа" сприяє формуванню комунікативної компетенції, вмінню взаємодіяти із засобами масової комунікації (ЗМК), створювати медіаповідомлення, а отже — професійному становленню бібліотечних фахівців, чия кваліфікація й знання відповідають вимогам сучасного ринку праці.

Від 2013 р. на базі Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка за грантової підтримки програми "Бібліоміст" було започатковано щорічний навчально-інноваційний проект "Школа бібліотечного журналіста". Його учасники опановують методи й засоби журналістської діяльності та набувають практичних навичок за напрямками: взаємодія бібліотек із засобами масової інформації, пресова журналістика, фото-, теле-, радіо- та інтернет-журналістика [2, с. 64].

Упровадження дисципліни "Бібліотечна журналістика" в освітню програму Університету Грінченка для студентів IV курсу спеціальності "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа" зумовлено, з одного боку, потребою роботодавців у сучасних кваліфікованих фахівцях, а з іншого — завданням реалізації нової освітньої стратегії, що базується на практико-орієнтованому підході. Практичні Центри компетенцій, створені в Інституті журналістики, дають змогу майбутнім бібліотекарям вивчати журналістські дисципліни на професійному рівні. Окремий курс "Бібліотечна журналістика" вперше було започатковано в Університеті Грінченка в 2018—2019 навчальному році.

Основним документом, що регулює процес викладання зазначеної дисципліни й визначає її мету, завдання та зміст, є робоча навчальна програма, розроблена та затверджена згідно з освітньою програмою [9].

Метою курсу є ознайомлення студентів із системою мас-медіа та взаємодії бібліотечної структури зі ЗМІ, засвоєння методів і засобів журналістської діяльності та здобуття практичних навичок [9, с. 4].

У межах дисципліни майбутні бібліотечні фахівці вивчають:

— теоретичні засади журналістики, її основні напрями й форми;

— основні етапи розвитку бібліотечної журналістики в Україні та світі;

— організацію та основні тенденції співпраці бібліотеки із ЗМК в Україні на сучасному етапі;

— соціальні функції бібліотечної журналістики;

— теоретичні засади та практичні аспекти створення журналістського продукту [9, с. 4].

Студенти опановують курс у сьомому семестрі четвертого року підготовки бакалаврів та складають залік. Обсяг дисципліни — 120 год (4 кредити), у тому числі: 16 год — лекції, 16 год — семінарські заняття, 24 год — практичні заняття, 8 год — модульні контрольні роботи, 56 год — самостійна робота.

Курс "Бібліотечна журналістика" охоплює чотири модулі:

1. Бібліотеки та ЗМК.
2. Жанри бібліотечної журналістики.
3. Соціальні завдання бібліотечної журналістики.
4. Сучасні тенденції бібліотечної журналістики.

Практико-орієнтований підхід, що становить основу навчального процесу з цієї дисципліни, є одним із найефективніших засобів професіоналізації освіти, адже допомагає відтворити середовище майбутньої діяльності. Під час формування змісту навчальних дисциплін та впровадження практико-орієнтованого підходу слід організувати практичні заняття так, щоб у межах кожного модуля отримати конкретний кінцевий медіапродукт. Основним засобом реалізації такого підходу слугують практико-орієнтовані завдання, однак не менш важливим чинником є створення умов для їх виконання. З цією метою в Університеті Грінченка організовано Центри компетенцій, де студенти поринають у середовище, максимально наближене до професійної діяльності. Зокрема, в Інституті журналістики функціонують такі центри та навчально-виробничі майстерні (НВМ): Інформаційно-аналітичний центр, Центр сучасних комунікацій, НВМ "Грінченко-інформ", Центр ефірного та цифрового радіомовлення, Центр мультимедійних технологій, НВМ тележурналістики "Астудія". Робота в центрах дає змогу на практиці досягти поставленої мети та проаналізувати результати залежно від специфіки кожного завдання.

Оскільки в навчальній програмі "Бібліотечна журналістика" пріоритетним є практичний напрям, у кожному модулі передбачено роботу в Центрах компетенцій Інституту журналістики та створення індивідуального медіапродукту. Під час опанування I модуля

"Бібліотека та ЗМІ" студенти з'ясовують завдання курсу, аспекти співпраці бібліотек із ЗМК, створюють прес-релізи та організують прес-конференції. Як приклад наведемо прес-конференцію "Сучасні тенденції бібліотечної журналістики та соціальна активність бібліотечних фахівців", що відбулась у прес-центрі університету. Студенти спробували себе в ролі спікерів та журналістів, що дало змогу реалізувати творчий потенціал і водночас з'ясувати специфіку підготовки таких заходів.

II змістовий модуль "Жанри бібліотечної журналістики" передбачає теоретичне вивчення журналістських жанрів і практичні завдання з написання книжкового огляду, коментаря та замітки на бібліотечну чи книжкову тематику. Заняття відбувалися у НВМ "Грінченко-інформ" за участі запрошеного лектора — заслуженого журналіста України, головного редактора суспільно-політичного видання "Грінченко-інформ" В. Ясиновського. Після засвоєння модуля кожен студент мав репрезентувати авторську роботу в одному з жанрів, котра висвітлює події чи заходи, що відбувалися в бібліотеці.

Підсумком III модуля "Соціальні завдання бібліотечної журналістики", в межах якого студенти вивчали соціально-відповідальні функції бібліотеки, став новий проект кафедри бібліотекознавства та інформології Університету Грінченка — I Всеукраїнський конкурс фото- та відеоробіт "Lime. Go to read!" Під час практичних занять студенти та викладач розробили положення нового конкурсу, склали інформаційний лист, анкету учасника та провели PR-кампанію. Інформаційна підтримка і розвиток проекту тривали й після закінчення курсу "Бібліотечна журналістика", адже фінал конкурсу відбувся 23 березня 2019 р. і об'єднав 87 учасників віком від 11 до 22 років із різних куточків України й Білорусі.

Цікавим та насиченим був IV модуль — "Сучасні тенденції бібліотечної журналістики". У межах студіювання різноманітних форм роботи з медіа практичні заняття відбувалися в Центрі ефірного та цифрового радіомовлення та НВМ тележурналістики "Астудія". Майбутні фахівці спробували себе в ролі радіо- й телеведучих, зокрема записали радіоінтерв'ю на тему "Читати модно!" Опанувати мистецтво фоторепортажу та композиції кадру допомагав журналіст, режисер, кінооператор документальних фільмів А. Михайлик. Студенти також підтримали всесвітній флешмоб у соціальних мережах #bookface та створили низку фоторепортажів про книгу.

За програмними результатами навчання та після успішного завершення курсу "Бібліотечна журналістика" студент має самостійно виконувати проекти, пов'язані з медіаконтентом. Програмними результатами навчання бакалаврів зі спеціальності "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа" дисципліни "Бібліотечна журналістика" є:

— розуміння сучасних уявлень про журналістику в інформаційному суспільстві;

— знання правових норм, законодавчої бази журналістики;

— вміння застосовувати раціональні способи пошуку та поширення інформації про діяльність бібліотеки, зокрема через соціальні мережі та медіа;

— здатність облаштовувати інтернет-центри в бібліотеках та обслуговувати користувачів за допомогою сучасних технологій;

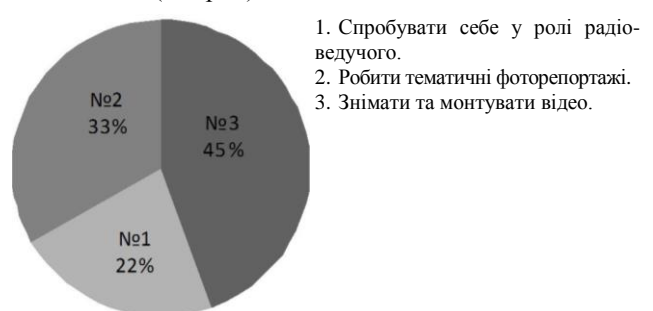
— вміння організовувати масові заходи, використовувати різноманітні форми бібліотечного спілкування тощо [9, с. 5].

Після опанування курсу "Бібліотечна журналістика" студенти беруть участь в анкетуванні, що допомагає зрозуміти їхні потреби й доцільність навчальної програми. Відповіді на основне запитання "Який модуль курсу "Бібліотечна журналістика" був для Вас корисним?" наведено на діагр. 1.

Діагр. 1. Розподіл відповідей студентів щодо модулів курсу "Бібліотечна журналістика"

Опитування свідчить, що бібліотечна журналістика — це новий і цікавий для студентів вид діяльності (100% позитивних відповідей). Важливим, на наш погляд, є аналіз популярних форм журналістської діяльності бібліотек, тому вважаємо за доцільне навести результати відповідей на запитання "Який вид журналістської діяльності був найбільш цікавим для Вас під час вивчення "Бібліотечної журналістики?" (діагр. 2).

Діагр. 2. Розподіл відповідей студентів щодо видів журналістської діяльності

Виявилось, що саме фото-, радіо- та відеорепортажі найбільше цікавлять майбутніх фахівців.

Успішність дисципліни "Бібліотечна журналістика" становить 100%, з яких оцінку "відмінно" отримали 64% студентів, "добре" — 27%, "задовільно" — 9%, що свідчить про значущість нової дисципліни для становлення висококваліфікованих сучасних медіа-фахівців. Отже, програма підготовки бакалаврів з

інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Київському університеті імені Бориса Грінченка розроблена з урахуванням потреб ринку праці, що передбачає формування загальних професійних і спеціальних компетентностей, спрямованих на здійснення комунікативної, проектної та медійної діяльності. Дисципліна "Бібліотечна журналістика" є практико-орієнтованою та покликана навчити майбутніх фахівців створювати позитивний імідж книгозбірень, сприяти залученню нових користувачів, популяризувати читання, підвищувати медіаграмотність.

Висновки. У запропонованому дослідженні розглянуто напрями й форми бібліотечної журналістики та медіатехнологій, акцентовано на потребі впровадити їх в освітній процес спеціальності "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа". Організація навчання з ефективним практичним складником допомагає майбутнім бібліотекарям чіткіше визначити перспективні напрями застосування медіазасобів у майбутній діяльності. Опанування навчальної дисципліни "Бібліотечна журналістика" через медіапрактику стало можливим завдяки роботі в Центрах компетенцій Інституту журналістики Київського університету імені Бориса Грінченка, де студенти мали нагоду створювати власні медіапродукти та здобули практичний досвід.

Авторка дослідила теоретичні засади та прикладні аспекти впровадження основ журналістики в Університеті Грінченка й зробила висновок, що ці знання та навички сприяють формуванню кваліфікованого фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи, надають можливість спрогнозувати подальшу діяльність з урахуванням змін в інформаційному просторі.

Список використаної літератури

1. *Воскобойнікова-Гузєва О. В.* Інформаційна діяльність як пріоритетний напрям функціонування бібліотечно-інформаційної сфери XXI ст. / О. В. Воскобойнікова-Гузєва // *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. — Вип. 38. — Київ, 2013. — С. 18—36.
2. *Глазунова Л.* Всеукраїнські школи бібліотечного журналіста: огляд роботи та враження учасників / Людмила Глазунова, Антоніна Тіщенко // *Бібл. форум України*. — № 3 (45). — 2014. — С. 64—69.
3. *Горбенко Г. В.* Практико-орієнтоване навчання у підготовці бакалаврів реклами і зв'язків з громадськістю / Г. В. Горбенко // *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. — 2015. — Вип. 4 (45). — С. 64—69.
4. *Житник Н. В.* Практико-орієнтована підготовка фахівців в умовах регіонального вищого навчального закладу / Н. В. Житник // *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. — 2015. — Вип. 9. — С. 29—35.
5. *Косачова О.* Новинна інтернет-журналістика провідних бібліотек України / Ольга Косачова // *Вісник Книжкової палати*. — 2016. — № 12. — С. 38—43.
6. *Косачова О. О.* Соціокомунікативний потенціал тележурналістики у формуванні іміджу бібліотеки / О. О. Косачова // *Вісн. Харк. держ. академії культури* : зб. наук. пр. — Харків, 2014. — Вип. 44. — С. 167—177.
7. *Мар'їна О. Ю.* Бібліотека в цифровому просторі : [монографія] / О. Ю. Мар'їна; Харків. держ. акад. культури. — Харків : ХДАК, 2017. — 326 с.
8. *Новальська Т. В.* Еволюція вищої бібліотечно-інформаційної освіти в Україні / Т. В. Новальська // *V Львівський бібліотечний форум "Бібліотека — відкритий світ"* : збірник матеріалів / Укр. бібл. асоц. ; редкол. : В. С. Пашкова, В. В. Загуменна, І. О. Шевченко, Я. Є. Сошинська, О. В. Васильєв. — Київ : УБА, 2014. — С. 32—35.
9. *Поліщук Т. І.* Бібліотечна журналістика : робоча навчальна програма для студентів за спеціальністю 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа", галузі знань 02 "Культура і мистецтво", освітній рівень: перший (бакалаврський) / Т. І. Поліщук ; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, каф. бібліотекознавства та інформології. — Київ, 2018. — 28 с. — Режим доступу: <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/24768>. — Назва з екрана.
10. *Положення про організацію освітнього процесу в Київському університеті імені Бориса Грінченка* : затв. Вченою радою, протокол № 12 від 14.12.2017 / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. — Введено в дію, наказ № 817 від 15.12.2017. — Режим доступу: http://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/nmc.nd/polozennia_osv_protsets_2018_n.pdf. — Назва з екрана.
11. *Сошинська В. Є.* Формування комунікаційних компетенцій майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи / В. Є. Сошинська // *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. — 2017. — № 4. — С. 92—96. — Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64. — Назва з екрана.
12. *Струнгар В.* Представлення бібліотеки в інтерактивному медіа-середовищі : змістовий аналіз / В. Струнгар // *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського* : зб. наук. пр. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. — Київ, 2017. — Вип. 46. — С. 329—344.
13. *Ріжко Р. Л.* Формування іміджу сучасної бібліотеки: бібліотечна журналістика : [наук. б-ка Прикарпатського нац. у-ту ім. В. Стефаника] / Р. Л. Ріжко // *Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону "Про вищу освіту" та інформатизації суспільства* : матеріали Всеукр. наук. конф., Івано-Франківськ, 16—19 черв. 2015 р. / Я. А. Пилип, Л. В. Цок, О. Б. Тачинська, Т. В. Степашкіна — Івано-Франківськ : НТБ ІФНТУНГ, 2015. — С. 259—265.

На основі аналізу преподавання дисципліни "Бібліотечна журналістика" в Київському університеті імені Бориса Грінченка вивчені аспекти впровадження практико-орієнтованого підходу в професійну підготовку студентів спеціальності 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа"

The article reveals the introduction of a practical-oriented approach to the professional training students of the specialty 029 Information, Library and Archival Affairs. The research is based on the results of the analysis of teaching of the course Library Journalism at Kyiv Borys Grinchenko University.

Надійшла до редакції 23 квітня 2019 року